anders dan met goedkeuring van het moderamen der Synode hebben vastgesteld) bieden we bij dezen aan de kerken aan"[22]).

De acta van de synode van 1942 vermeldden omtrent die Toelichting éérst, dat de synode aan een commissie van redactie opdroeg zulk een toelichting op te stellen en haar door het moderamen te laten goedkeuren. Dan, dat deze Toelichting voor rekening van de synode zou verschijnen. En ten slotte, dat zij „voor wat de beteekenis betreft" „op één lijn" zal „liggen met de bij de synode ingediende commissoriale rapporten, waarvan de conclusies door de synode zijn aanvaard"[23]).

Opvallend is, dat het bekende „Praeadvies", dat veel eerder publiek werd dan de Acta, aan zijn lezers meedeelt, dat de synode omtrent de Toelichting verklaarde, dat deze „een soortgelijke beteekenis heeft als de bij een Synode ingediende rapporten. Zulk een rapport heeft geen bindend gezag, maar men kan er veel uit leeren aangaande den geest, waarin en de bedoeling waarmede de synoden haar besluiten heeft genomen. In dit opzicht heeft deze Toelichting nog grootere waarde dan zulke rapporten, omdat ze is opgesteld nadat de besprekingen der synode gehouden waren, wat met de rapporten niet het geval is"[24]).

Deze mededeling van het Praeadvies is per sé onjuist. Het gaf als oordeel der synode uit, wat alleen maar in het rapport van een commissie was beweerd!

Ook de Synode van 1943 moest zich met de Toelichting bezig houden, en wel naar aanleiding van de vraag van de broeders S. O. Los c.s., of de synode duidelijk wilde uitspreken, „dat niemand gehouden was de genomen besluiten te verstaan in het licht der Toelichting". Maar, nadat de adviserende commissie had verklaard, dat het „onverantwoord" en „met name wanneer het naar aanleiding van dit bezwaarschrift geschiedde, ook uiterst gevaarlijk" zou zijn iets af te doen van wat de vorige synode omtrent de betekenis van dit stuk had uitgesproken, besloot de synode „te verklaren, dat zij geen aanleiding (vond) om iets toe te voegen aan of af te doen van hetgeen de synode van Sneek—Utrecht aangaande de beteekenis der Toelichting heeft verklaard, n.l." — en dan volgt de zoëven uit het Praeadvies geciteerde uitspraak van het rapport.

Op deze wijze werd opeens, niet wat de synode van 1942 omtrent de Toelichting werkelijk had verklaard, maar wat in het daarop betrekking hebbende rapport van een commissie als de betekenis der Toelichting was omschreven en dat ten onrechte door het Praeadvies als een eigen woord der synode den volke was bekend gemaakt, op onjuiste wijze tot een synodaal besluit verheven![23]).

Ook ten aanzien van het Praeadvies lieten vroegere synodes een duidelijke taal horen. Zij spraken immers de verwachting uit, „dat de bezwaarde broeders door de in het rapport der praeadviseerende commissie bijgebrachte argumenten van de juistheid der betrokken uitspraken overtuigd zullen worden"[26]).

Met deze woorden nam de zó sprekende synode de argumenten van dit Praeadvies onbubbelzinnig voor haar eigen rekening.

Eenzelfde strekking heeft dat wat de synode omtrent een gravamen van Ds Post van Axel besloot. Zij nam n.l. een voorstel aan „ds Post te berichten met speciale verwijzing naar pag. 16—27 van het praeadvies van de commissie, dat hij zich door de op de gravamina van Prof. Greijdanus, dr Los c.s. en anderen genomen besluiten en de motiveering daarvan in het praeadvies als voldoende beantwoord dient te beschouwen en hem ter adstructie een exemplaar van dat praeadvies ter beschikking te stellen"[27]).

Zo sprekend nam de synode de motivering van de afwijzing der bezwaarschriften, welke tegen de leeruitspraken waren ingebracht, geheel voor haar eigen rekening en verhief zij het praeadvies tot een synodaal schrijven.

En om niet meer te noemen, in een schrijven, dat de Synode aan de kerken zond, spreekt zij over „de groote hoofdzaak van het Praeadvies", welke te vinden is in wat dit Praeadvies omtrent het dankgebed na de Doop beweert, en spreekt dan duidelijk uit dat, wat in dit verband door het Praeadvies wordt betoogd, tot datgene behoort, „waarin volgens het eenparig oordeel der synoden van 1905 en 1942 onder ons zekerheid behoort te bestaan".[28]).

***

Nadat de synoden van 1942 en '43 de Toelichting en het Praeadvies de wereld hadden ingezonden, zijn deze in de jongste kerkgeschiedenis blijven rondspoken.

Ze werden wel door allerlei figuren uit de gebonden kerken telkens ten vure gedoemd en als gans en al geantiqueerde geschriften gedoodverfd. En de herinnering eraan wekte zelfs bij de overgrote massa kennelijk wrevel op. Maar ondanks alles wat men beweerde en verzekerde bleven deze kerkelijke geschriften springlevend, speelden hun rol ongestoord verder en verschenen, hoe ook doodverklaard, telkens weer op een synodale tafel.

En zo moest ook de Haagse synode zich met deze zo hartgrondig verwenste paperassen bezig houden.

Wat besloot nu de Haagse synode?

Vooreerst sprak zij uit, dat de vroegere synoden door de wijze waarop deze over de waarde der Toelichting en de argumenten en motivering van het Praeadvies spraken „aanleiding" gaven „tot de gedachte, dat men gehouden was de leeruitspraken te verstaan in de zin van Toelichting en Praeadvies".

Maar dit is een aperte onwaarheid!

Want in de woorden, welke we citeerden, gaf de synode niet maar „aanleiding" tot de genoemde gedachte — zij sprak die meermalen en zeer duidelijk uit!

Toch scheen het aanvankelijk dat in deze materie in Den Haag een nieuw en hoopvol synodaal geluid zou worden gehoord.

De commissie, welke de synode ten aanzien van de betekenis van de twee stukken moest voorlichten, stelde n.l. bij monde van haar voorzitter, Prof. Berkouwer, aan de synode voor, dat deze o.a. zou uitspreken, „dat de synode van Utrecht 1943/45 in antwoord op het bezwaarschrift tegen de Toelichting had behoren te voldoen aan het verzoek om duidelijk uit te spreken dat niemand gehouden is de genomen besluiten te verstaan in het licht der Toelichting" en daarmee dan „in geen enkel opzicht haar uitspraken zou hebben ondermijnd".

De strekking van dat voorstel is duidelijk.

Er werd in gevraagd, dat de synode van 1943/45 ten aanzien van haar besluit in deze zaak zou worden gedesavoueerd.

Het genoemde voorstel bevatte immers een zij het ook zeer zachte, afkeuring van wat de synode 1943/45 ten aanzien van de Toelichting had uitgesproken.

De betekenis van dit voorstel was voorts, ook afgezien dus van zijn concrete inhoud, ook hierom belangrijk, omdat daarin voor het eerst een met name genoemd besluit van een vroegere synode inzake de leeruitspraken werd gediskwalificeerd.

Zeker, het betrof geen belangrijke zaak. Maar het was toch in ieder geval iets!

Tegen dit zeer bescheiden voorstel rees evenwel op de Haagse synode een geweldig verzet.

Prof. Ridderbos Sr merkte op, dat het rapport van de commissie over deze zaak de indruk maakte van een bezwaarschrift! Naar zijn oordeel was, door wat de commissie had gezegd, de vraag gesteld of de synode van '43 verkeerd had gehandeld. Als de genoemde conclusie werd aangenomen had de gelaakte synode dan niet te eng gebonden? En was zo niet een waas geworpen over de rechtmatigheid van bepaalde schorsingen? Maar naar zijn overtuiging had deze synode goed gehandeld en hij achtte het oordeel van de commissie in flagrante strijd met de waarheid. Ook anderen uitten hun ernstige bezwaren tegen wat de commissie had voorgesteld. En het slot was, dat het voorstel naar de commissie werd teruggewezen[29]).

En zie, toen kwam een geheel ander voorstel in de vergadering.

En dit werd tot besluit verheven.

De synode sprak daarin uit, „dat het te verstaan is dat de synode van 1943—'45 bezwaar had aan het verzoek in één der ingediende bezwaarschriften om duidelijk uit te spreken „dat niemand gehouden is de genomen besluiten te verstaan in het licht der Toelichting", te voldoen, omdat het karakter van het Verbond der genade juist toen in het geding was, maar dat zij niettemin duidelijk had kunnen uitspreken, dat niemand gehouden was de uitspraken te verstaan in de zin van Toelichting en Praeadvies en dat zij daarmee haar uitspraken niet zou hebben ondermijnd evenmin als de synode van 1946 de Vervangingsformule ondermijnde, toen zij uitsprak, dat Toelichting en Praeadvies niet als interpretatiemiddel van de Vervangingsformule mochten dienen, daar deze formule alleen in haar eigen licht moest worden bezien"[30]).

Men ziet onmiddellijk het grote verschil tussen wat in eerster instantie werd voorgesteld en dat wat ten slotte werd aanvaard.

Voorgesteld werd de beslissingen van de synode van 1943/45 inzake Toelichting en Praeadvies af te keuren, al geschiedde dat in een zachte vorm.

Aangenomen werd een bescherming van dat wat die synode in deze zaak besloot.

En tevens werd de waarheid uitgesproken, dat de synodale leer omtrent verbond, belofte en doop, ook onafhankelijk van Toelichting en Praeadvies, duidelijk en afdoende in de leeruitspraken zèlf was geformuleerd.

En de enige conclusie van wat we mededeelden en betoogden kan en mag geen andere wezen, dat zèlfs ten aanzien van een betrekkelijk ondergeschikte kwestie als de zaak van Toelichting en Praeadvies geen wezenlijke verandering kwam door wat de synode van Den Haag in deze besloot.

C. VEENHOF.

Boekbespreking

Woord en Wereld

Graag wil ik, met toestemming van de Hoofdredacteur, in De Reformatie nog weer eens de aandacht vestigen op de Brochurereeks, die onder de bovengenoemde titel verschijnt.

De eerste reeks daarvan werd enige tijd geleden voltooid. En het éérste nummer van de nieuwe is reeds in het bezit van de intekenaars.

In die éérste reeks werden de volgende brochures opgenomen:

1. Prof. B. Holwerda, De kerk in het eindgericht.
2. Prof. C. Veenhof, De beslissende strijd der kerk.
3. Prof. B. Holwerda, De „hoer" in Openb. 17—19.
4. Ds R. H. Bremmer, D'arcke Gods.
5. Prof. C. Veenhof, Jezus Christus en de herschepping der wereld.
6. S. Dr A. J. Verbrugh, Is Europeesche Federatievorming raadzaam?

Deze reeks kostte het kapitale bedrag van *f* 1.75! Voor dit bedragje ontving men plm. 260 pagina's compres gedrukt.

De tweede reeks opende met de belangrijke brochure van Dr P. Jasperse: Opvoeding en Onderwijs tijdens de puberteit.

En verder zullen daarin o.a. verschijnen D.V.:

Prof. Dr K. Schilder, Bovenschriftuurlijke binding — een nieuw gevaar.

Idem, Uw oecumenische taak.

Prof. C. Veenhof, De volkomenheid der sacramenten.

Ds B. Jongeling, De kerk en haar diensten.

Prof. B. Holwerda, De wet des Heren (een verklaring van de tien geboden).

Prof. C. Veenhof, De beweging der jongeren.

Prof. P. Deddens, De Ned. Herv. Kerk thans.

Voorts zijn nog verschillende andere brochures in voorbereiding.

***

De bedoeling welke bij de uitgave van deze geschriften voorzit is het ter beschikking stellen van actuele, zo goedkoop mogelijke, lectuur zowel voor de leden onzer kerken als voor anderen.

Daarbij is vooral gedacht aan de jongeren.

Zij moeten op Schriftuurlijke, eenvoudige wijze worden voorgelicht over de strijd der kerk in onze dagen; over de machten, welke thans in de wereld inbotsen tegen het Koninkrijk Gods; zij moeten onderwezen worden in wat de Schrift zegt over alle mogelijke vragen waarmee ze in aanraking komen.

Het is nu de bedoeling van de schrijvers deze voorlichting in kleine geschriftjes te geven, welke zo laag in prijs zijn, dat die inderdaad voor niemand een bezwaar behoeft te zijn.

Indien men de daarin behandelde onderwerpen op jeugd-, mannen- of vrouwenverenigingen wil behandelen, kan men bovendien tegen sterk gereduceerde prijs een aantal exemplaren tegelijk aanschaffen, zodat ieder lid een exemplaar ontvangen en bestuderen kan.

***

Bij de uitgave van deze brochures is evenwel ook nog aan wat anders gedacht.

Velen hebben familieleden, vrienden, kennissen in het buitenland. Door emigratie, vanwege hun werk of om andere redenen. Velen hebben ouders, kinderen, verwanten, die van de vrijmaking, misschien zelfs wel van de waarheid Gods in 't geheel niet willen weten. Is deze reeks niet een goed en goedkoop middel om met hen contact te oefenen en hun een „goed woord" te doen toekomen? Hoevelen zouden niet blij zijn op geregelde tijden zo'n boekje te ontvangen.

En er zal nog wel meer te noemen zijn.

Stuur het abonnementsgeld en het adres waaraan U de brochures wilt laten zenden en alles komt in orde.

***

Maar de bedoeling van de uitgevers van deze brochurereeks reikt nog verder dan het bovengenoemde.

Zij hopen namelijk dat men overal de handen zal ineen slaan om deze brochures op geregelde tijden ook buiten onze kring te verspreiden.

Wij hebben meer dan ooit de roeping om, zoveel als ons maar mogelijk is, de boodschap des Heren in onze tijd naar alle richtingen heen uit te dragen. Indien de kerk en haar leden dat niet doen, verzaken zij op ernstige wijze haar roeping. Wij moeten Christus' getuigen zijn, vooral in deze ondergaande wereld.

Natuurlijk moet dat allereerst geschieden door ons

---

22) **Toelichting**, p. 7. Opstellers dezer Toelichting waren: Dr G. Ch. Aalders, Dr G. C. Berkouwer, Ds S. J. Popma, Dr J. Ridderbos.
23) **Acta**, art. 724, 791, 855.
24) **Praeadvies**, p. 59.
25) **Acta**, art. 167.
26) **Acta**, art. 167.
27) **Acta**, art. 345.
28) **Schrijven** van 25 Febr. 1944, **Acta**, p. 364.
29) **Kerknieuws**, 7e Jaarg., 29 Oct. 1949, No. 337.
30) **Acta**, art. 631.